

PREMIJERE

???

foto: ???

Patrik Gregurec

Rogovi i divlja kopita „lijepa naše“ neimaštine

Predstava Teatra EXIT *Realisti* prema tekstu slovenskog pisca Jure Karasa te u režiji Matka Raguža i adaptaciji redatelja i autorskog tima donosi osvježenje na hrvatsku kazališnu scenu – putem iskrenosti. Pod *adaptacijom*, važno je spomenuti autorski tim u koji svakako uključujem glumicu i glumce Niku Ivančić, Fabijana Komljenovića, Nikolu Nedića, Roka Juričića i Domagoja Ivankovića.

Realistima uspijeva oksimoronska ambicija da putem konstantne direktности konstantno upućuju na podtekst, a podtekst je: o tome se inače ne govori

Očito je da su glumci imali duboki autorski utjecaj kako na tekst predstave, tako i na odnos prema idejama i temama koje predstava otvara. Takva autorska inkluzivnost nužno radi dobre stvari za predstavu u cijelosti, pogotovo za komediju, naročito u ovom slučaju u kojem na sceni gledamo izvrsne izvođače, odnosno glumicu i glumce, glazbenicu i glazbenike, s neosporivim izvedbenim talentom i vještinom, a najvažnije: u isto vrijeme razigranim i preciznim *timingom*, koji je, opet u komediji – sve.

Tako ćemo u predstavi, koja je strukturirana kao niz skečeva, vidjeti dva mlada ljubavna para koji se natječu u tome tko je bio u egzotičnijoj zemlji, dok je jasno, iz predstave, a i iz iskustva življenja u Hrvatskoj – da nijedan par *nema para za to*; jednom mladom paru na nekoliko trenutaka nestane interneta, pogodite što se dogodi; u skeču u kojem glumac dolazi k psihologu, psihologu se skida *psihologovo staro ruho* i otkrivamo da je i psiholog ipak *samo* čovjek; gledamo konobara i njegovu bogatu mušteriju, i prosuđujemo koji će od njih prije u pakao; jedan sin mora izabrati između majke ili djevojke jer si ne može

Jure Karas:
Realisti

> **Redatelj:**
Matko Raguž
> **Teatar EXIT**
> **Premijera:**
12. ožujka 2022.

<
foto: A. Saška Mutić

osigurati smještaj, odnosno *jer nema para*, a ima stan – majčin stan; zatim nam slijedi nadmetanje poslovicama koje odlazi u komično pretjerivanje u stilu Austina Powersa; dvije prijateljice govore o svom prirodnom izgledu dok je iz podteksta jasno da bi i jedna i druga radije primale silikon kroz žilu nego se okrenule tjelovježbi; skeč *Putinček* na bizaran način obrađuje trenutne strahove koji pogađaju svijet krajem ove, 2022. godine; tu su i epidemija i smeće; a na kraju nas glumci pozdravljaju mračnom izvedbom talijanske protestne pjesme u autentičnoj hrvatskoj adaptaciji: *Lijepa ciao*.

Realistima uspijeva oksimoronska ambicija da putem konstantne direktnosti konstantno upućuju na podtekst, a podtekst je: *o tome se inače ne govori*. Predstava virtuozno balansira podtekst, odnosno neizgovoreno, s direktnim i izgovorenim, i taj se balans rijetko narušava kroz predstavu. Time predstava gledatelja drži, brechtovski, u stalnom promišljanju onoga što se događa na sceni, a ovo je predstava koja itekako cilja na analitičkog gledatelja, i od toga umjetnički profitira. S time na umu, također točno i zadovoljavajuće, treba naglasiti da predstava ne intelektualizira niti *angažira*, već koristi vrlo jednostavne, ali nipošto banalne, kazališne i filmske principe kako bi, opet inkluzivno, uključila što više publike u svoj svijet, odnosno svijet publike.

Balans u inkluzivnosti vidljiv je i u korištenju filmskih, točnije montažnih utjecaja i tehnika kojima se prelazi iz scene u scenu, odnosno iz skeča u skeč. Nakon svakog izrazito *kazališnog* skeča u kojima se, između ostalog, i manje ili više suptilno koketira s publikom, slijedi montažno-filmski prijelaz prije novog skeča. Balans i inkluzivnost ključne su riječi jer čak i spomenuti prijelaz između skečeva nije isključivo filmski – Brecht je u tim tranzicijama s nama, jer se kod

▲
Domagoj Ivanković,
Nikola Nedić, Rok
Juričić, Nika Ivančić
foto: A. Saška Mutić

prijelaza u pravilu radi o songovima koji na skali između ironičnog i direktnog progovaraju o imanentnom društvenom stanju. U žanru komedije i tragikomedije to nije neistraženo ili originalno područje, ali nepoznato i originalno *Realistima* ne treba niti se oni time bave. Nasuprot eventualnim metafizičkim i ontološkim pitanjima ljudskog stanja, *Realisti* fokusirano tematiziraju općepoznatu zbilju hrvatskog društva i politike, putem glume, pjesme i strukture izvedbe *stand-upa*.

U svojoj surovosti možda su najbliži *stand-up* nastupima američkog beskompromisnog komičara Davea Chappellea ili perspektive kojom na svijet gledaju *South Parkovci* Matt Stone i Trey Parker; a predstava u cijelosti, u kontekstu usporedbe, najviše odgovara glazbenom albumu i filmu, odnosno *stand-up specialu* još jednog američkog komičara Boa Burnhama. Burnhamov opus isključivo se sastoji od songova koji kroz mahom vesele tonove duboko egzistencijalistički progovaraju o tragičnim aspektima stvarnosti. U posljednjem njegovom *stand-up specialu* naslovljenom *Inside*, u prijevodu: *Unutra*, Burnham se bavi sličnim idejama i temama, pogotovo

u pjesmama/skečevima *Neplaćeni stažist*, *Kako svijet funkcionira*, *Jeffrey Bezos I i II*, i, naravno, *Instagram bijele žene*. Kao još jednu usku poveznicu s filmskim medijem valja spomenuti i britansku grupu *Monty Python*, koji također koriste kazališne i filmske principe u svojoj komediji, u smislu antičkog i šekspiri-

PRE
MI
JE
RE

janskog tretiranja glumca u kontekstu roda (glumica i glumci u *Realistima* ne glume samo svoj rod), ali i zbog bizarnog, diskordijanskog pristupa općepoznatoj stvarnosti. Najbolji primjer možemo naći ako usporedimo skeč *Putinček* iz predstave i film Pythonovaca *Smisao života*.

Iako nije pošteno, čak je i srcedrapajuće, istaknuti pojedinca u ovakvoj moćnoj predstavi koja gotovo svu svoju moć vuče iz glumaca, i iako smo već navikli na to da Domagoj Ivanković trijumfira svakim svojim pokretom na sceni, ipak u većoj mjeri *ne bi* bilo pošteno da ga ovdje ne spomenemo – izvještavam s terena: Ivanković i dalje trijumfira.

Molok

Vidio sam najbolje umove svoje generacije uništene pomahnitale, kako skapavaju od gladi histerične gole.

Allen Ginsberg, *Urlik*

I sam sam autor u državi Hrvatskoj, na hrvatskom jeziku, po hrvatskim pravilima i *standardima*. Tako mi se nemoguće osobno odvojiti od skečeva *Realista* koji se bave pitanjem života mlade osobe, umjetnika, u konkretnoj državi Hrvatskoj. Iz pregleda skečeva pri početku ovog teksta možemo vidjeti jednu

Realisti imaju jako malo vremena za pitanja – njihova je ekspertiza praktičarska, izazivačka, brechtovska. Na nama je da se zapitamo, kao publika, između svega tog zasluženog smijeha koji predstava neupitno generira – tko je kriv?

konstantu – besparica. Tako se dogodilo da smo se rodili u dimenziji u kojoj su se dugo prije nas, i vaših i naših starih, neki ljudi dogovorili da komad papira ima vrijednost, da različiti komadi papira imaju različitu vrijednost, da različiti komadi papira različitih boja u različitim zemljama imaju različitu vrijednost. Znamo da se ta vrijednost vezala uz vrijednost zlata, koje je, ako ništa drugo, ipak koristan metal – ali sada znamo da to više nije istina, da se vrijednost novca određuje putevima koji su neshvatljivi čak i onima koji tu vrijednost određuju. Oni od

nas koji nisu oboljeli od zaslužene i logične shizofrenije uzrokovane tom činjenicom i činjenicom da je novac jedino vrijedno poštovanja na svijetu, oni od nas koji preživljavaju, i oni od nas koji šute i iskorištavaju, mi smo ciljana publika ove predstave.

Nemoguće je ne biti empatičan prema kolegama, pogotovo kolegama iz Slavonije koji igraju u ovoj predstavi i govore o vječnoj borbi za crkavicu, i konačno, o odlasku. Oni su zasigurno svjedočili odlasku svojih prijatelja u druge zemlje, također u potragu za crkavicom, za preživljavanjem. Nije valjda život (umjetnika) samo preživljavanje, iz jednog projekta u drugi, bez vremena za odnos prema svom radu, bez vremena za ljubav i refleksiju, bez stalnog smještaja i bez uvjeta za život, ovdje, ovdje, ovdje, u Hrvatskoj, u tako izlizanoj mantri, ovdje u Hrvatskoj gdje, neovisno o našim talentima i radu, ne da si ne možemo osigurati smještaj, nego gdje bi, da nismo katolička država, i život s majkom – Edipovski bračni život – bio poželjan jer ako nam je stambeno pitanje riješeno, ipak i vjenčanja koštaju, a s majkom imamo manje zajedničke rodbine nego s nepoznatim partnerom.

Molok čiji je um čista mašinerija! Molok čija je krv tekući novac! Molok čiji su prsti deset vojski! Molok čije je uho grob iz kojeg se dimi!

Allen Ginsberg, *Urlik*

Tko je za to sve kriv? To *Realisti* ne pitaju, jer, opet točno i nimalo kao zamjerka, *Realisti* imaju jako malo vremena za pitanja – njihova je ekspertiza praktičarska, izazivačka, brechtovska. Na nama je da se zapitamo, kao publika, između svega tog zasluženog smijeha koji predstava neupitno generira – tko je kriv? Ako nas je briga. Možda je kriv Molok, iz beatovske poeme Allena Ginsberga *Urlik*. Stari kanaanski bog Molok koji je živa crna rupa koja sve proždire, koji je novac, kapitalizam, mašina bez empatije, kojem nikad nije dosta, a ništa ne zadržava u sebi, srce koje kuca bez krvi. Možda je zaboravljeni kanaanski bog Molok kriv, ili Sotona. Mi, ne. Mi to ne podržavamo. Mi, iz publike? Nikada.

Misli na druge

Jedini je nedorađeni dio predstave, ali ne bez potencijala, skeč u kojem se autori bave epidemijom COVID-a i cijepljenjem. Zapravo, ako je predstava dosad bila testament glumačke i režijske virtuoznosti u kojoj se oštro obrađuju svakodnevnne teme, dakle ako na nju gledamo visokim, ozbiljnim, standardima koje predstava zaslužuje i traži, onda je bolje reći za dio s cijepljenjem – da je kriminalno nedorađen, s površnim i neodlučnim pristupom koji ostaje na *prikazivačkom*, umjesto analitičkog i *izazivačkog* pristupa na koji smo navikli u nešto više od jednog sata predstave, a koji čini *Realiste* sjajnom predstavom.

Sudeći po direktnom i itekako potrebnom nepopularnom načinu na koji se obrađuju teme poput činjenica da su psiholozi ljudi koji također trebaju pomoć;

▲ Nikola Nedić, Domagoj Ivanković, Nika Ivančić, Rok Juričić
foto: A. Saška Mutić

i recimo obrade odnosa *kolektivnog prešućenog* i *kolektivnog izgovorenog* koje se tiče migranata, očekujemo da će predstava održati svoju analitičku direktnost i u slučaju tematiziranja epidemije. To očekivanje nije ispunjeno, već je, u rukavicama koje su još pojačane jednim nešto debljim rukavicama, a deblje su rukavice u onim rukavicama kojima se koristimo kad vadimo pečenku iz pećnice, u takvima i još kojim rukavicama, uz veliku autorsku neodlučnost, obrađena je navedena tema. U predstavi koja kroz cijelo svoje trajanje svjesno i moćno, točno i u prvom redu uspješno, putem metode *ništa nije sveto* – sve čini svetim, ne spominje se neutemeljena, ishitrena i ponižavajuća, ali tada sveprisutna, emocionalna ucjena *Misli na druge* koja je otvorila vrata za najgoru vrstu društvene segregacije u posljednje vrijeme na našim prostorima, sve to pod krinkom, unatoč svemu realne, epidemijske opasnosti.

Kao da do epidemije nismo mislili na druge i kao da će oni koji nisu mislili na druge nakon *stickera* u tramvajima i reklamama na TV-u sada odjednom misliti na druge; kao da cjepivo nikoga nije oštetilo i kao da nije važna činjenica što je zakonski nemoguće tužiti dokazano korumpirane i jezive kompanije koje proizvode cjepiva zbog eventualne doživotne štete na račun ljudskog organizma; kao da struka nikad nije bila više podijeljena; kao da ne postoje beskonačne financijske malverzacije oko nabavke cjepiva i financijski poticaji da se cjepivo nameće; kao da nije važna činjenica da je virus izašao iz laboratorija u kojem je napravljen, a većina ljudi koji su na njemu radili – nestali su; kao da mediji nakon sveprisutnih prijetnji da nećemo moći na posao bez cijepjenja, da nećemo moći u škole, u poštu bez cijepjenja, nikamo bez digitalnog kartona – kao da netom nakon takvih direktnih prijetnji mediji u papagajskom *gasli-ghnanju* kafkijanskih razmjera (ali da je u tom Kafkinom fiktivnom djelu koje smo sada izmislili vrhovni autoritet živa crna rupa bez milosti i emocije, upravo Molok) nisu hladno na naslovne stranice stavljali fotografije velikih redova za cijepjenje punih izmoždenih sugrađana s naslovima ne mnogo drukčijih od „Građani veselo čekaju u redu za svoju dozu cjepiva.“ Time epidemija i u predstavi *Realisti*, iako je predstava otvara kao temu, ostaje nešto u što se ne dira.

Lijepa, ciao

Matt Stone i Trey Parker u petoj epizodi 19. sezone animirane serije *South Park* javno su objesili lik koji predstavlja koncept po kojem se i zove, a nazvali su ga Reality, odnosno Stvarnost. Sudeći po reakcijama publike, naše *Realiste* nitko neće objesiti, naša je publika ipak daleko pametnija i empatičnija od Stoneove i Parkerove perspektive na društvo. Kod nas se može govoriti o stvarima kakve jesu bez posljedica, naravno, samo u kazalištu. Satiričko izlaganje bez posljedica u kazalištu, naravno, nije ništa novo, prisjetimo se samo da su Držića zbog toga zvali Vidra – satira je jedna od mogućnosti, obveza, pa na kraju i ontološka svrha kazališta. Dakle, *Realiste* nećemo vješati, i ako se netko usudi, odgovarat će kozmičkoj pravdi koja je daleko oštrija od ljudske – ali čini se da oni prijete, točnije lamentiraju da će se sami objesiti. Ne bez razloga, sudeći po onome što smo vidjeli u predstavi i prema onome kako predstava tretira odnos između *stvarnog* i *pokazanog*.

Nakon cijele predstave koja je testament snage novog, nadolazećeg hrvatskog glumišta, glumačkog i glazbenog kolosusa mlade, ali ne i zelene postave koja do samog kraja posvećeno pristupa materijalu; da se poslužimo, jer je pošteno, i vokabularom predstave: nakon sve te *zajebancije* – kao epilog ili

točnije koda – slijedi tiha, mrtvačka izvedba talijanske protestne pjesme *Bella Ciao*. Pjesma je adaptirana, *spojena*, s hrvatskom himnom Lijepa naša. Ta dramaturška odluka najbolja je ideja u predstavi, i u dramaturškom i u izvedbenom smislu, apsolutno i stopostotno briljantna.

Rok Juričić stoički, uporno, svira harmoniku koja ne ispušta zvuk, *na prazno*, a ako nekome nije bilo jasno da je svirka, a samim time i *zajebancija* gotova, pojavljuju se i drugi glumci s također šutljivim instrumentima. Slijedi divno otpjevana, zbarska, šokantna, sakralno-mračna, lynchevska izvedba pjesme-fuzije *Lijepa ciao*. Protestna pjesma, pjesma otpora i kolektivne moći rekonfigurira se u mrtvačku izvedbu oproštaja iz koje cure grižnja savjesti, bezizlaznost, tihi bijes, tuga i sve druge emocije - osim nade. Jasno je da je dramaturški, režijski i glumački granica između *glumca* i *lika koji glumac igra* shvaćena kao prostor za igru, i rastezanje značenja te granice prihvaćeno je i razrađeno kroz cijelu predstavu, odnosno, nije tako da je *baš sve izmišljeno*. Dakle, ako kraj predstave shvatimo fenomenološko-pozitivistički, a na tu perspektivu poziva i sama predstava, moramo se zapitati: kolika je šteta? Odnosno, što zapravo znači kada nakon takve predstave glumci koji su nam se predstavili rijetkim kolektivnim talentom, a kojima jedva ostaje samo glas, kažu: *Lijepa ciao*. Nitko u ovoj izvedbi entitetiranog egzodusa iz Lijepe naše nije sretan. Ako ne možemo živjeti ovdje, onda ćemo pokušati negdje drugdje, to nitko ne želi, ali tu nitko ništa ne može. Mi tu ništa ne možemo, osim raditi umjetnost, a kada posljednji zakon, posljednja politička opcija, posljednje *diberenje* institucija i posljednji novac zaboravi da glumci imaju želudac, onda, na svačiju žalost, s velikom provalijom u kolektivnom osjećaju pravde: duša *ciao*, tijelo *ciao*, mozak *ciao*, *zajebancija ciao* – Lijepa, *ciao*!

Lijepa ciao, napisano ovako, bez zareza između *Lijepa* i *ciao* sasvim je u redu. Tako te dvije riječi ostaju samo kao naziv jedne pjesme-upozorenja iz jedne predstave. Do velikog problema dolazimo ako između stavimo zarez. Lijepa, ciao. Time naziv pjesme postaje izjavnom rečenicom. Time izjavna rečenica postaje akcijom u materijalnom prostoru. Budimo bolji od naslova ovog odlomka. Na nama je da ne dopustimo da se zarez ugura između tih dviju riječi, odnosno, naša je odgovornost da svim silama zadržimo talent i vještine osoba od krvi i mesa – glumce sa želucem iz predstave *Realisti* – u Hrvatskoj. Jer nam trebaju. ■

Literatura

- Ginsberg, Allen. (1959.) *Howl*. San Fransisco: City Lights Publishers. Korištene dijelove teksta preveo Patrik Gregurec.
- *South Park*. (1997. – 2022.) Stone, Matt; Parker, Trey. Animirana serija. SAD.
- *Smisao života*. (1983.) Monty Python. Film. UK.
- *Inside*. (2021.) Bo Burnham. *Stand-up special*. Netflix: SAD.